

درس پژوهی

رویکردی برای پذیرش تغییر و نوآوری در برنامه درسی

نویسندگان:

فتح اله کوشکی

دکتری رشته مطالعات برنامه درسی دانشگاه علامه طباطبائی تهران

محبوبه خسروی

استادیار رشته مطالعات برنامه درسی دانشگاه علامه طباطبائی تهران

نسرین عباسی جم

کارشناسی ارشد رشته مطالعات برنامه درسی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجائی تهران

انتشارات آوای نور

تهران- ۱۴۰۰

سرشناسه	: کوشکی، فتح‌اله، ۱۳۵۶-
عنوان و نام پدیدآور	: درس پژوهی رویکردی برای پذیرش تغییر و نوآوری در برنامه درسی / نویسندگان فتح‌اله کوشکی، محبوبه خسروی، نسرين عباسی-جم.
مشخصات نشر	: تهران : آواک نور، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۸ ص.: جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۸۳۰۰-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۱۹ - ۱۲۸.
موضوع	: درس پژوهی
موضوع	: *Lessen study
موضوع	: برنامه ریزی درسی -- نوآوری
موضوع	: -- Curriculum planning Technological innovations
شناسه افزوده	: خسروی، محبوبه، ۱۳۵۵ -
شناسه افزوده	: عباسی جم، نسرين، ۱۳۶۰-
رده بندی کنگره	: ۳/۱۰۲۵LB
رده بندی دیویی	: ۱۰۲/۳۷۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۵۱۵۱۹۴
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درس پژوهی

رویکردی برای پذیرش تغییر و نوآوری در برنامه درسی

نویسندگان: فتح اله کوشکی - محبوبه خسروی - نسرين عباسی جم

ناشر: آوای نور

چاپ: اول ۱۴۰۰

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۸۳۰-۵

نشانی: تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید وحید نظری، پلاک ۹۹، طبقه

دوم، تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵، شماره: ۶۶۴۸۰۸۸۲

قیمت ۴۵۰۰۰ تومان

همه حقوق برای مؤلف محفوظ است.

نیایش

خداوندا
با مهربانی ات
سپیده ی صبح را نشان دادی
و با بزرگی ات
تاریکی های شب را به روشنائی روز تبدیل ساختی
و از دل سنگ های سخت
آب های گوارا روان کردی
و از ابرها
آبی فراوان فرو فرستادی
و خورشید و ماه را
چراغ درخشان قرار دادی
نوایم را بشنو
و دعایم را اجابت فرما

تقدیم به:

به استادان، معلمان، دانشجومعلمان و دانش آموزان عزیز

زندگی کوشش دائمی برای برقراری مجدد تعادلی
که همواره در حال به هم خوردن است.
این قانون زندگی است که بسی ستمکار اما بی
طرف که یا باید تغییر کنیم یا برای دگرگون
نشدن خود بهای گزافی را پردازیم.
مقاومت در برابر تغییر به مثابه سعی برای تنفس
نکردن است که اگر موفق شوید می میرید.
هرگونه تغیر در برنامه درسی بدون در نظر گرفتن
نقش و نظر معلمان مثمر ثمر نخواهد بود.
بنابراین، درس پژوهی راهبرد برتر معلمان برای
پذیرش تغییر و نوآوری و تحول در مدرسه و
کلاس درس است.

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
۱۷	پیشگفتار
۲۳	فصل اول: درس پژوهی
۲۵	مقدمه
۲۵	مبانی نظری درس پژوهی
۲۵	مدرسه تجربی دیویی
۲۶	نظریه سازنده گرای
۲۶	نظریه ساختن گرای
۲۷	ساختن گرای اجتماعی
۲۸	سازمان یادگیرنده
۲۸	نظریه بهسازی مدارس
۲۹	ترویج یادگیری سازمانی
۲۹	کونای کنشیو
۳۰	اهمیت و ضرورت درس پژوهی
۳۶	منطق درس پژوهی
۳۷	معنای واژه درس پژوهی
۳۷	مفهوم درس پژوهی
۳۸	فعالیت درس پژوهی
۳۸	هدف های درس پژوهی
۴۰	اثر درس پژوهی
۴۰	ویژگی های درس پژوهی
۴۱	حوزه های تعامل در درس پژوهی
۴۱	تعداد اعضای گروه درس پژوهی
۴۲	ده گام اساسی در فرایند درس پژوهی
۴۳	اجرای درس پژوهی
۴۵	مزایای درس پژوهی

۴۵	مشکلات و موانع درس پژوهی
۴۵	راه حل هایی برای مشکلات درس پژوهی
۴۵	راهبردهای استفاده بهتر از درس پژوهی
۴۶	بومی سازی درس پژوهی
۴۷	درس پژوهی و کلاس درس
۴۷	درس پژوهی و طرح درس
۴۷	درس پژوهی و تدریس
۴۸	درس پژوهی و فرهنگ مشارکت
۴۹	درس پژوهی و مفهوم بازتاب
۵۰	درس پژوهی و باز اندیشی
۵۰	درس پژوهی و معلم پژوهنده
۵۱	انواع پژوهش معلم محور
۵۱	اقدام پژوهی
۵۳	درس پژوهی و اقدام پژوهی
۵۳	شباهت ها و تفاوت های درس پژوهی و اقدام پژوهی
۵۴	شباهت های درس پژوهی و اقدام پژوهی
۵۴	تفاوت های درس پژوهی و اقدام پژوهی
۵۵	درس پژوهی و رشد حرفه ای معلم
۵۷	درس پژوهی به عنوان پارادایمی نو در عرصه الگوهای یاددهی- یادگیری
۵۹	فصل دوم: تحول و نوآوری در نظام آموزشی
۶۱	مقدمه
۶۱	ضرورت تغییر، نوآوری و تحول در نظام آموزشی
۶۲	تعاریف نوآوری
۶۳	نوآوری های آموزشی
۶۴	تحقق یافتن نوآوری های آموزشی
۶۵	شیوه های پذیرش نوآوری های آموزشی در ایران
۶۶	پذیرندگان نوآوری
۶۶	۱- نوآوران
۶۶	۲- پذیرندگان اولیه

۶۶	۳- اکثریت اولیه
۶۷	۴- اکثریت ثانویه
۶۷	۵- شکاکان
۶۸	تصمیم گیری در مورد نوآوری
۶۸	فرایند تصمیم گیری پذیرش یا رد نوآوری
۶۹	نقش معلم و مدیریت آموزشی در پذیرش نوآوری های آموزشی
۷۱	چه نوآوری هایی مورد پذیرش واقع می شوند
۷۲	دلایل مقاومت و مخالفت معلمان در برابر نوآوری و تغییر
۷۴	چالش های فرا روی انتشار نوآوری
۷۴	چالش اول، عدم استقبال اکثریت اولیه از نوآوری است.
۷۴	چالش دوم، عدم حمایت کافی از نوآوری است.
۷۵	چالش سوم، عدم حمایت از مکمل سازی است.
۷۵	مقاومت و موانع پیش روی پذیرش نوآوری
۷۷	کتاب های درسی به عنوان یکی از موانع نوآوری درون سازمانی
۷۷	پیشنهادات تورانی (۱۳۸۵) برای بروز نوآوری
۷۸	آموزش ضمن خدمت و پذیرش نوآوری
۷۹	آموزش کارگاهی و پذیرش نوآوری
۸۱	فصل سوم: برنامه درسی
۸۳	مقدمه
۸۳	برنامه درسی
۸۴	نقش معلم در برنامه درسی
۸۵	مبحث تغییر و نوآوری در برنامه درسی
۸۶	مفاهیم مربوط به تغییر برنامه درسی
۸۶	مفاهیم تغییر- نوآوری- اصلاح- جنبش در برنامه درسی
۸۷	فرایند تغییر برنامه درسی
۸۹	نوآوری برنامه درسی
۹۰	نوآوری در عناصر برنامه درسی
۹۰	مدل پذیرش مبتنی بر توجه
۹۱	مراحل توجه به نوآوری

۹۳	سطح استفاده از نوآوری
۹۵	دانش نوآوری
۹۶	نظریه حرکت هزینه بردار پاندولی
۹۹	فصل چهارم: رابطه بین درس پژوهی و پذیرش تغییر و نوآوری در برنامه درسی
۱۰۱	مقدمه
۱۰۳	الگوی تقاضا مدار اشاعه نوآوری
۱۰۴	جلسات درس پژوهی به منزله معرفی نوآوری
۱۰۵	نقش درس پژوهی در پرورش حرفه ای معلمان و تبدیل مدارس به سازمان یادگیرنده
۱۰۶	تلفیق مدرسه به عنوان سازمان یادگیرنده و توسعه حرفه ای معلمان
۱۰۶	سازمان یادگیرنده و پذیرش نوآوری
۱۰۷	درس پژوهی الگوی تغییر برای اصلاح
۱۰۷	افزایش ریسک (خطر) پذیری معلمان
۱۰۸	پذیرش تغییر به عنوان یک اصل مهم از طرف معلمان
۱۰۹	فصل پنجم: جمع بندی و نتیجه گیری
۱۱۱	مقدمه
۱۱۱	فرضیه های تحقیق
۱۱۹	منابع و ماخذ

مقدمه^۱

ایجاد تغییرات متناسب با تحولات فناوری^۲ در عرصه اطلاعات و ارتباطات^۳ یکی از محورهای جدی تغییر در قرن بیست و یکم است. دست اندرکاران نظام آموزشی بر این نکته تأکید می‌ورزند که می‌توان با به‌کارگیری ابزارهای اطلاعاتی کارآمد قابلیت‌ها و شایستگی‌های متناسب با نوآوری‌ها را در معلمان به وجود آورد و در آرمان‌هایی که از سوی صاحب‌نظران برای نظام تعلیم و تربیت مطرح می‌شود از معلم به عنوان نقطه اتکای هر تغییر و تحولی یاد می‌شود (مهرمحمدی، ۱۳۷۹).

نوآوری‌ها، افکار و طرح‌های جدید همواره خلق و تولید می‌شوند اما به جهت عدم اشاعه و اجرای درست به عرصه عمل نرسیده رنگ می‌بازند یا اینکه در برخی مواقع با کارایی و اثر بخشی بسیار پایینی در حوزه اجرا ظاهر می‌شوند. به عنوان مثال نوآوری یا طرح و اندیشه جدیدی در حوزه‌های ستادی یا حوزه‌های علمی و پژوهشی تولید می‌شود اما یا به سطح مدارس نمی‌رسد و یا اگر می‌رسد درست پیاده نمی‌شود این امر می‌تواند علت‌های مختلف و متفاوتی داشته باشد برخی از علت‌ها به میزان کارایی طرح‌ها و نوآوری‌ها مربوط شود برخی به میزان اثربخشی آنها و برخی به شیوه‌های تولید و پذیرش و برخی به شیوه‌ی اجرای آنها در مدارس. اشاعه و گسترش نوآوری‌های آموزشی نیازمند سرمایه‌گذاری جدی از لحاظ نرم‌افزاری و فرهنگ‌سازی است و تنها با تخصیص بودجه‌ری به جایی نخواهد برد (منطقی، ۱۳۸۴).

نوآوری و اجرای برنامه‌درسی یک فرایند گروهی و شامل افرادی است که با یکدیگر کار می‌کنند خلق یک گروه به دقت هم‌آهنگ شده همراه با یک احساس روشن و شفاف نسبت به رسالت خود و اطمینان به اینکه گروه می‌تواند تغییر را به مرحله اجرا در آورد راهی برای آماده‌ساختن افراد برای پذیرندگی ایده‌تغییر است (پارمحمدیان، ۱۳۹۳).

^۱ - Introduction

^۲ - Technology developments

^۳ - Information and communication

^۴ - Innovations

تدریس فعالیتی است که در کانون و نقطه تلاقی همه عناصر آموزشی قرار دارد و مهمترین عملکرد معلم در کلاس درس محسوب می شود که زمینه را برای یادگیری فراهم می سازد (مرادی، فرادانش، مهرمحمدی و موسی پور، ۱۳۹۰).

مدیریت تدریس به عنوان کانون آموزش و پرورش بر عهده معلمان است پیچیدگی های تدریس از دیرباز این عرصه را به عنوان زمینه ای بسیار مستعد برای گفتگوهای اساسی و پژوهش مستمر برجسته ساخته است و این که چگونه می توان شرایط را برای نیل به یادگیری اثربخش فراهم ساخت همچنان موضوع داغ برای جستجو و گفتگو در محافل علمی آموزشی به شمار می آید (استیپانک^۱ و همکاران، ۲۰۰۷، ترجمه ساکی و مدنی، ۱۳۸۹).

معلمان به سبب آشنایی با مسائل و نیازهای دانش آموزان در مدرسه و تجربیات ارزشمندی که در سایه تعامل با یادگیرندگان به دست می آورند مهم ترین عنصر در موقعیت های برنامه های درسی هستند و در صورتی که در زمینه جایگاه نقش و زمینه سازی مشارکت آنها در تصمیم گیری های مرتبط با برنامه درسی تأملی جامع الاطراف صورت پذیرد اثربخشی برنامه های درسی بهبود چشمگیر خواهد یافت (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۳).

به تعبیر پروفیسور گیج^۲ (۱۹۷۸) بی تردید هیچ فرد دیگری به جز معلم نمی تواند تأثیر بیشتری بر آنچه در مدارس می گذرد، داشته باشد (گیج، ۱۹۷۹، ترجمه مهرمحمدی، ۱۳۷۹).

ضمانت اجرایی اصلاحات یک دانش آموزشی داشتن معلمان خوب و کارآمد است موفقیت یا شکست بهترین یا ضعیف ترین برنامه های درسی به طراحی و اجرای معلم بستگی دارد. با نگاه به تغییر و تحول نظام های تعلیم و تربیت در سطح بین المللی این موضوع روشن می شود که بدون در نظر گرفتن جایگاه ویژه برای معلم هیچ یک از اهداف و خواسته ها تحقق نخواهد یافت و آموزش و پرورش به هیچ تحول علمی یا نوآوری مطلوب نمی تواند دست یابد مگر این که پیشاپیش در شیوه های کار معلمان به عنوان کارگزاران واقعی تغییر و تحول مناسب به وجود آورد (رئوف، ۱۳۷۹).

^۱ - Astypank

^۲ - Gage

در شیوه‌های نوین انتظارات دیگری از فراگیرنده و یاددهنده می‌رود. شیوه‌های نوین یاددهی و یادگیری قالب‌های جدیدی از فصل نوین چرخش بر مبنای تئوری‌های خودیادگیرنده دارند و درس پژوهی^۱ یک سامانه جدید در کلاس درس یا موقعیت جدید یادگیری است (گلابگیرنیک، ۱۳۹۲).

از دغدغه‌های کارگزاران و سیاست‌گذاران آموزشی و جریان برنامه‌های درسی، گسترش پژوهش به ویژه پژوهش درون‌مدرسه و کلاس درس است. امروزه پژوهش‌های علمی و کاربردی در به اجرا درآوردن برنامه‌های درسی بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. معلمان در طراحی، اجرا و ارزیابی فرصت می‌یابند با یکدیگر همکاری و مشارکت نمایند و مسائل درون‌مدرسه و کلاس درس را بکاوند، جوابی بیابند و آن را در عمل به کار ببندند (هیدجی و مرسلی، ۱۳۹۱).

یکی از دلایل گسترش اندیشه پژوهش در عمل ناکارآمدی تحقیقات آموزشی در رفع نیازهای آنها در کلاس درس است (استیگلر و هیبرت^۲، ۱۹۹۹، ترجمه سرکارآرانی و مقدم، ۱۳۸۳).

^۱ - Lesson study

^۲ - Stigler and Hiebert

